

Låt marknaden bygga osubventionerad elproduktion

I regeringens utredningar och propositioner utformas en energipolitik som bygger på storskaliga subventioner av ny kärnkraft och havsbaserad vindkraft. Vi förespråkar istället ett kostnadseffektivt kraftsystem, där alla kraftslag får ersättning för de nyttor de bidrar med och betalar för de kostnader de ger upphov till. En marknadsmässig elförsörjning minskar bördan för skattebetalare och elkonsumenter och minskar risken för att befintlig planerbar elproduktion konkurreras ut, och stängs i förtid.

Avseende ny elproduktion gör vi bedömningen att utbyggnaden av landbaserad vindkraft kommer vara mest kostnadseffektivt för samhället, även om systemkostnaderna och vindkraftens störningar av omgivningen beaktas.

Enligt [SNS Konjunkturrådsrapport](#) kostade ny landbaserad vindkraft i genomsnitt 30–50 öre/kWh för 2022/2023, om kostnaderna för ett verk diskonteras och fördelas över dess planerade produktion under dess livstid. Denna kostnad brukar benämnas Levelized Cost of Energy (LCOE).

LCOE är dock ett ofullständigt mått för att beräkna den fulla samhällsekonomiska kostnaden och bortser exempelvis från störningar av omgivningen och kostnader som uppstår i kraftsystemet. Enligt Konjunkturrådsrapporten uppgick kostnaden för att balansera vindkraften på elbörsen inför leverans till 10–15 öre per producerad kWh vindel under 2022/2023. Kostnaden bär vindkraften själv, eftersom elpriset ofta blir lågt när det blåser mycket och omvänt. Detta fenomen kallas för vindkraftens kannibaliseringseffekt.

Därutöver tillkommer olika systemkostnader såsom spänningsreglering och balansering av vindkraft under leveransperioden. Det kostar grovt räknat 4 öre/kWh vindel att bygga anläggningar som bidrar med dessa systemtjänster. Vindkraften betalar redan en del av dessa kostnader.

En ytterligare kostnad förknippad med vindkraften är att den stör närboende, och sänker värdet på deras fastigheter. Erik Lundin har kvantifierat denna kostnad till [2–5 öre per kWh vindel](#). Idag behöver inte vindkraft betala kompensation till närboende, även om en del projektörer har börjat ge viss ersättning, exempelvis [Eolus](#), [SCA](#) och [Fortum](#).

Sammanlagt ger detta en total kostnad, en justerad LCOE, på 46–74 öre/kWh vindel för 2022/2023. Mellan fem och tio procent av denna kostnad betalas av andra marknadsaktörer vilket utgör en indirekt subvention till vindkraften.

I början av 2020-talet kunde ny landbaserad vindkraft byggas på marknadsmässiga villkor, utan direkt stöd, men nu har utbyggnaden avstannat. Kostnaderna har ökat bland annat på grund av inflation, räntehöjningar, handelskonflikter och brist på elkraftkomponenter i krigsdrabbade länder. Vidare har omgivningens acceptans för vindkraft minskat. Energiomställningen går trögt, så Sverige har ett stort elöverskott och

låga elpriser, särskilt i norra Sverige. Därtill har det varit tillfällig brist på balanskraft, vilket ökat priserna på balansmarknaderna.

Samtidigt bidrar teknikutvecklingen till att kostnaderna minskar. [I en underlagsrapport till Konjunkturrådsrapporten](#) bedömer Björn Sandén att den landbaserade vindkraftens (ojusterade) LCOE kan falla till 23–28 öre/kWh inom de närmaste 10 åren.

Vår bedömning är att när chockerna som drabbat energimarknaden dämpas och Sveriges energiomställning tar fart kommer ny landbaserad vindkraft återigen vara lönsam att bygga, särskilt i södra Sverige. Indirekt stöd till vindkraft bör avskaffas. Om närboende kompenseras, skulle detta kunna öka acceptansen av vindkraft.

Pär Holmberg

Docent och seniorforskare vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN)

Erik Lundin

Ekonomie doktor och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN)

Thomas Tangerås

Professor vid Mälardalens universitet och seniorforskare vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN)